

УДК 373.2.064.1

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.128883>

Володимир Гузь, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти

Світлана Жейнова, старший викладач кафедри

соціальної роботи, соціальної педагогіки та дошкільної освіти

Людмила Таган, старший викладач кафедри

соціальної роботи, соціальної педагогіки та дошкільної освіти

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З СІМ'ЄЮ

У статті проаналізовано ідеї та підходи щодо взаємодії дошкільного навчального закладу з сім'єю, типи зв'язків між сім'єю та дитячим навчальним закладом, організаційно-педагогічні умови ефективної взаємодії дошкільного закладу з сім'єю; теоретично обґрунтовано взаємодію соціальних інститутів, визначено ефективні критерії та показники їх функціонування, що спрямовані на успішну реалізацію змісту освіти дітей на сучасному етапі. Проаналізовано роботи вчених, які вказували на важливість родинного виховання. Стаття наголошує на тому, що діти розвивають свої сили й можливості в умовах сімейного життя. Наразі виникає необхідність покращити культуру сімейного виховання і водночас збагатити можливості громадського виховання.

Ключові слова: організаційно-педагогічні умови, взаємодія, дошкільний навчальний заклад, сім'я, робота з батьками.

Лит. 5.

Volodymyr Huz, Ph. D. (Pedagogy), Associate Professor of the Elementary Education Department
Svitlana Zheynova, Senior Lecturer of the Social Work, Social Pedagogy and Preschool Education Department
Lyudmyla Tahan, Senior Lecturer of the Social Work, Social Pedagogy and Preschool Education Department
Melitopol Bohdan Khmelnytskyi State Pedagogical University

THE ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE KINDERGARTENS' EFFECTIVE INTERACTION WITH FAMILY

The article analyzes the ideas and approaches of the interaction between the kindergartens and family, the types of relationships between family and children's institution, the organizational and pedagogical conditions for the effective interaction with family. It theoretically proved how the social institutions set the effective criteria and indicators of their operation, aimed at successful implementation of the content of education of children today. The article analyzes the work of scientists who pointed to the importance of family education. The article emphasizes the fact that children develop their forces and opportunities in conditions of family life. At present, there is a need to improve the culture of family education and, at the same time, to enrich the opportunities for public education.

The article describes that the content, methods and forms of upbringing of children depend on the culture of development of parents. The article discloses the conditions of successful child upbringing, for its comprehensive development. It emphasizes the need to focus teachers and parents on the reliability, objectivity and completeness of information on the basis of which the educational process is carried out.

Keywords: the organizational and pedagogical conditions, an interaction, a kindergarten, a family, the work with parents.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку дошкільного закладу в Україні і в усьому світі зростає роль досліджень, які спрямовані на пошук ефективних шляхів взаємодії дошкільного закладу із сім'єю. Однією з актуальних вбачається проблема забезпечення ефективності навчального і виховного процесу, пошук таких засобів педагогічного впливу на особистість дитини, які б забезпечували достатній для її успішної соціалізації та самореалізації, розвиток особистості в умовах перебування в дошкільному закладі, а також у сім'ї.

Вітчизняні та зарубіжні вчені (Ю. Азаров, І. Гребенніков, А. Харчев) підкреслювали особливість виховання в сім'ї має виразний емоційний характер, що ґрунтується на родинних почуттях, проявляється у глибокій любові до дітей, і взаємних почуттях дітей до батьків. Впродовж тривалого часу склалося так, що дитячий садок стосовно сім'ї був незалежним, підпорядковувався адміністративним органам зі щонайменшою звітністю перед сім'єю. Сім'я не впливала на те, в який садок потрапить дитина за направленням, які вимоги будуть висуватись перед дитиною, який режим установи, персонал.

Зараз ситуація змінюється, виникають дитячі садки, що більше будуть рахуватись з потребами сім'ї і в режимі, і в змісті роботи. Сім'я матиме можливість вибирати собі дитячий садок і вихователя, розраховуючи на справжню співпрацю у вихованні дитини.

Протягом останнього століття темп суспільних перетворень змінив і сім'ю: основною стала так звана нуклеарна сім'я (батьки і діти). У сім'ї зменшилася кількість дітей, тісні в минулому зв'язки між її членами поступилися місцем зв'язкам нестійким. Зміст, методи і форми виховання дітей залежать від культури розвитку батьків. Тому сімейне виховання має довільний характер і не завжди здійснюється системно. Завдяки цьому в дошкільних навчальних закладах діти однієї групи істотно відрізняються від інших за загальним розвитком та ступенем вихованості.

У першому випадку в сім'ях малята ростуть активними, допитливими, добрими, привітними, довірливими, цікавляться іграми, книжками, природою, мистецтвом, в іншому – батьки не дуже дбають про загальний розвиток дітей, однак, велику увагу приділяють дисциплінованості, слухняності. Наразі виникає необхідність покращити культуру сімейного виховання і водночас збагатити можливості громадського виховання. Для того, щоб кожна сім'я зрозуміла своє призначення, усвідомила свою відповідальність за справу виховання дітей, аби підказати їм дієві шляхи виховання, які принесуть бажані результати, у дошкільних навчальних закладах передбачається робота з батьками.

Тому органи управління дошкільними закладами, керівники дитячих садків і вихователі мають чітко визначити свої завдання у співпраці з сім'єю. Саме об'єктивний аналіз потреб сім'ї дає справжні орієнтири для визначення напрямків розвитку суспільного дошкільного виховання.

Насамперед, слід змінити психологічну орієнтацію на те, хто є основним замовником дошкільного навчального закладу і кому він має бути підзвітним з усіх питань організації життя дітей і виховного процесу. Працівники дошкільних навчальних закладів мають усвідомити, що дітей їм довіряє сім'я, а не держава. Це означає збереження здоров'я дитини і забезпечення належних умов для її розвитку. Очевидно, потрібно створювати відповідні функціональні структури – ради, членами яких мають бути батьки та представники колективу працівників дошкільного навчального закладу, що укладають між собою певні угоди, їх виконують і взаємно звітуються.

Приймаючи дитину в групу, вихователь повинен бути ознайомлений із змістом,

характером і напрямками сімейного виховання, щоб безпосередньо забезпечити умови тісної взаємодії та підтримки позитивного мікроклімату, який вже набуто в сім'ї. Відношення сім'ї до дитячого навчального закладу має бути консультативним і просвітницьким центром з психолого-педагогічних питань навчання і виховання. Виходячи з вищезазначеного, для успішного здійснення виховання дитини, для створення всіх належних умов, для її всебічного розвитку слід зосередити увагу педагогів і батьків на достовірності, об'єктивності та повноті інформації, на основі якої здійснюється навчально-виховний процес.

Аналіз наукових досліджень. На сьогоднішній день проблема організаційно-педагогічних умов ефективної взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї представлена в багатьох дослідженнях вітчизняних вчених.

На важливість родинного виховання вказували відомі діячі освіти, такі як: Б. Грінченко, П. Куліш, С. Русова, Г. Сковорода, І. Франко, Т. Шевченко. Подібно до того, як дорослі проявляють себе, реалізують свої потреби, інтереси та прагнення в процесі соціальної практики, діти розвивають свої сили й можливості в умовах сімейного життя, і перш за все, через спілкування з рідними, включаючись в певну систему сімейних відносин.

Сучасні вітчизняні та зарубіжні дослідники розглядають проблему допомоги батькам також із точки зору співробітництва сім'ї і дошкільного навчального закладу. В педагогічній літературі з проблем взаємодії сімейного та громадського виховання виділяють три типи зв'язків між сім'єю та дитячим садком. Зокрема, до першого типу відносяться зв'язки, які спрямовані на те, щоб оптимізувати вплив сім'ї на дитину шляхом підвищення педагогічної культури батьків. Такі зв'язки називаються компенсаторними. На практиці вони здійснюються через такі форми роботи як батьківські збори, консультації, лекторії, тощо. Суть таких зв'язків можна передати словами: "Дитячий садок – сім'я".

Зв'язки другого типу передбачають залучення батьків до навчально-виховного процесу в дитячому садку. Формула впливу "Сім'я – дитячому садку", і такі зв'язки теж мають компенсаторний характер. Практичні прояви таких зв'язків – допомога дитячому садку з боку батьків: організація колективних заходів у закладі, налагодження роботи гуртків.

Зв'язки третього типу – координаційні. Вони виникають тоді, коли батьки і педагоги стають партнерами і спільно застосовують свої можливості для кращого виховання дітей.

Мета статті полягає у науково-теоретичному обґрунтуванні взаємодії соціальних інститутів та визначенні ефективних критеріїв та показників їх функціонування, спрямованому на успішну реалізацію змісту освіти дітей на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Протягом багатьох тисячоліть в історії людства склались два типи виховання підростаючого покоління: сімейне й суспільне. Вони є інститутами виховання, які володіють специфічними можливостями у формуванні особистості дитини. Що ж є важливішим у становленні особистості: сім'я чи суспільне виховання (дитячий садок, школа, інші освітні установи). В. Ліщук називав материнською школою ту послідовність і суму знань, які отримує дитина від матері. Уроки матері – безперервні, без вихідних і канікул. Чим багатограннішим і усвідомленішим стає життя дитини, тим ширшим є коло материнських турбот.

За Р. Оуеном сім'я – одна з перешкод на шляху формування нової людини. Його ідея про необхідність виховання дитини поза сім'єю, впроваджувалась у нашої країні з одночасним відведенням сім'ї положення “комірки” з “відсталими” традиціями і звичаями. Протягом багатьох років словом і ділом підкреслювалась провідна роль суспільного виховання у формуванні особистості дитини.

Сучасна наука оперує даними, що засвідчують важливість для повноцінного розвитку особистості дитини сімейного виховання, оскільки його сила і вплив не порівнюються з жодним, навіть дуже кваліфікованим вихованням у дитячому садку чи в школі.

Психолог О. Леонтьєв виділив обсяг інтимно-близьких малюку людей зі всього багатства навколишнього світу, який так чи інакше впливає на малу дитину, до виховних впливів яких він особливо чутливий:

1. Сім'я вирізняється глибоким емоційним, інтимним характером. “Провідником” сімейного виховання є батьківська любов до дітей і взаємні почуття (довіра, ніжність, єдність) дітей до батьків. Виховання в сім'ї здебільшого визначається тими емоціями, які об'єднують всіх членів сім'ї, завдяки чому діти відчуваються захищеними від невідомості і небезпеки навколишнього світу.

2. В сім'ї мати, батько, інші члени мають постійний вплив в різноманітних життєвих ситуаціях, їх повторюваністю щодня. Це позитивно впливає на розвиток дитини, що формується і виробляє дії-відповіді на зовнішні подразники. Якщо ці дії не плідотвірні дитина знає, що її чекає. Наприклад, якщо дитина

забруднилася, вона знає, як себе поводити у цей період, що треба зробити (вибачитися перед мамою, почистити самій одяг).

3. Сім'я надає можливість дитині навчитися тому, що стане у пригоді їй у дорослому житті. Якщо в дитячому садку діти беруть участь у праці, не завжди розуміють її необхідність для навколишніх людей, у сім'ї ж зовсім інша картина. Вже в 1,5 – 2 роки можуть бути обов'язки: ввечері вкласти іграшки “спати”, подати дідусеві газету. З 3 – 4 років дитині доручають поливати кімнатні рослини, вона сервірує стіл, допомагає дорослим у прибиранні тощо [4, 17].

Багато великих педагогів вважали, що сімейне виховання – це, передусім, самовиховання батьків: дуже складно прищепити дитині ті якості, якими вони самі не володіють і “відучити” від таких, які постійно демонструють [1, 47].

Важливого значення набуває становлення особистості в особі батьків представників певної статі й оволодіння відповідною рольовою поведінкою. Вчені називають це формуванням психологічної статі і відмічають особливу роль сім'ї в даному процесі. Дитина бачить приклад, поведінку батьків, їх взаємовідносини, елементи трудового співробітництва, на основі цього будує свою поведінку наслідування відповідно до своєї статі [3, 39].

Сім'я – своєрідний “мікрокосмос”, який найбільше відповідає вимогам поступового залучення дитини до суспільного життя і поетапного розширення її кругозору й досвіду. Тобто сім'я – диференційована соціальна група. В ній представлено різні вікові (старші і молодші члени сім'ї), статеві (чоловіки і жінки), професійні “підсистеми” (мама-вчителька, тато-шофер, бабуся-медсестра). Це допомагає дитині найширше проявляти свої можливості, швидше і повніше реалізовувати потреби (А. Харчев, І. Гребенніков, Ю. Азаров) [5, 41].

Тому, сучасна наука підкреслює пріоритет сім'ї у вихованні дитини, що проявляється в багатомірності форм впливу, в їх безперервності й тривалості, в діапазоні цінностей, що засвоює зростаюча людина [2, 101].

Висновки. Таким чином, дві сили, які дуже близькі дитині дошкільного віку: батьки і педагоги, намагаються виховувати, не узгоджуючи поведінку, незалежно одна від одної. На нашу думку, це не принесе плідних прикінцевих результатів. У вихованні маленької дитини чимало заходів будується на формуванні позитивних звичок, навичок поведінки, раціональних способів діяльності. Це можливо тільки тоді, коли дорослі домовлятимуться про

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ У СТАРШІЙ ШКОЛІ: ІСТОРИКО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

однорідність вимог до неї, спільність методів впливу та способів навчання в дитячому садку й родинному колі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рудік О.А., Молодушкіна І.В. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / О.А. Рудік, І.В. Молодушкіна. – Х.: Вид. група "Основа", 2013. – 222 с.
2. Калуська Л.В. Родинне сонцеколо. Методичний посібник для роботи з батьками / Л.В. Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 140 с.
3. Лазарев А.А. Семейная педагогика: учебное пособие / А.А. Лазарев – М.: Академия 2005. – 314 с.
4. Макаренко А.С. Семья и воспитание детей: учебное пособие / А.С. Макаренко – М.: Педагогика 1984. – 200 с.
5. Сухарева Л.С. Піклуємось разом. Робота з батьками дошкільників. 2-ге вид. / Л.С. Сухарева. – Х.: Вид. група "Основа", 2012. – 126 с.

REFERENCES

1. Rudik, O.A. & Molodushkina, I.V. (2013). *Vzaemodiya DNZ ta simyi* [Interaction of kindergarten and family]. Kharkiv: "Osnova", 222 p. [in Ukrainian].
2. Kaluska, L.V. (2010). *Rodinne sontsekolo. Metodichnyi poradnik dlya roboti z batkami* [Family Sunset. Methodical guidance for working with parents]. Ternopil: Mandrivets, 140 p. [in Ukrainian].
3. Lazarev, A.A. (2005). *Semeynaya pedagogika: uchebnoye posobie* [Family Pedagogy: a tutorial]. Moscow: Akademiya, 314 p. [in Russian].
4. Makarenko, A.S. (1984). *Semya i vospitanie detey: uchebnoye posobie* [Family and education of children: a tutorial]. Moscow: Pedagogika, 200 p. [in Russian].
5. Suhareva, L.S. (2012). *Pikluemos razom. Robota z batkami doshkilnikov* [Take care together. Work with parents of preschool children]. Kharkiv: "Osnova", 126 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.02.2018

УДК 373.3/.5.018 (001.8)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.128884>

Алла Загородня, кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник
Відділу історії педагогіки НАПН України, м. Київ

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ У СТАРШІЙ ШКОЛІ: ІСТОРИКО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито сутність понять "диференційоване навчання", "диференціація змісту навчання", диференціація змісту навчання у старшій школі". Визначено особливості протікання процесу диференціації змісту навчання у старшій загальноосвітній школі. Розкрито значущість диференціації змісту навчання у старшій школі для сучасної середньої шкільної освіти. Окреслено аналітико-історичний аспект становлення, розвитку та впровадження диференційованого навчання у педагогічній теорії та практиці. Охарактеризовано профілі диференціації змісту навчання. Представлено інформацію щодо важливих напрямів диференціації змісту навчання в шкільній освіті. Виокремлено та охарактеризовано такі форми організації диференціації змісту навчання у старшій школі, як: внутрішня диференціація, зовнішня диференціація, напіввідкрита диференціація, прихована диференціація. Наведено опис видів диференціації змісту навчання за рівнем організації.

Ключові слова: диференціація змісту навчання, старша школа, індивідуальний підхід.

Рис. 1. Літ. 10.

Alla Zahorodnya, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Senior Researcher of the History of Pedagogy Department
Institute of Higher Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv

DIFFERENTIATION OF THE CONTENT OF EDUCATION IN HIGH SCHOOL: THE ANALYTICAL AND HISTORICAL ASPECTS

The article reveals the essence of the concepts: "differentiated education", "differentiation of the content of education", "the differentiation of the content of education in high school" in terms of different scientific approaches. The specifics of the course of the process of differentiating the content of education in the senior general education school are determined. The importance of differentiation of the content of education in high school for modern secondary school education is revealed. The analytical and historical aspects of the formation, development and introduction of differentiated teaching in pedagogical theory and practice are determined. The trends of the implementation of the individual and differentiated approaches to the content of training since the 60's of the twentieth century to the present are described. The importance of pre-professional training in accordance with the Concept of profile education in high school is disclosed. The purpose of pre profile training of pupils in high school is identified. Five levels of assimilation of the content of education: a general